

สัญลักษณ์ประจำชาติไทย

บัญญัติ สุขศรีงาม

ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์มาเป็นเวลานาน จึงเป็นแหล่งของอารยธรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจของคนทั่วไป สามารถนำความดีงามในเรื่องนี้มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามถ้าหากมีใครถามว่าประเทศไทย มีอะไรเป็นสัญลักษณ์ประจำชาติ ก็จะได้คำตอบที่แตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้กระทรวงการท่องเที่ยวได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติไทย (nation identity) และการส่งเสริมเอกลักษณ์ประจำชาติไทยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศไทย ให้มีผลในระยะยาว รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาจนได้ข้อสรุปว่า สัญลักษณ์ประจำชาติไทยประกอบด้วย 3 ประเภทได้แก่ ดอกไม้ประจำชาติ คือ

ดอกราชพฤกษ์ (Ratchaphruek : *Cassia fistula* Linn.) สัตว์ประจำชาติคือ ช้างไทย (Chang Thai Elephant : *Elephas maximus*) และสถาปัตยกรรมประจำชาติคือ ศาลาไทย (Sala Thai : Pavilion)

1.ดอกราชพฤกษ์

ราชพฤกษ์เป็นพืชในวงศ์ Caesalpiniaceae มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Cassia fistula* Linn. และมีชื่อสามัญว่า Pudding pine หรือ Indian Laburnum หรือ Golden shower และมีชื่อท้องถิ่นในประเทศไทยแตกต่างกันไป เช่น ลมแล้ง (ภาคเหนือ) ราชพฤกษ์ ชัยพฤกษ์ (ภาคกลาง) คุณ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ลักเกลือ ลักเคย (ปัตตานี) อ้อดิบ (ภาคใต้) กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เรียกว่า ชูโย, เปอไซ, ปือยู, แมะหล่าอูย กะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี เรียกว่า กุเพยะ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ราชพฤกษ์เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่มีความสูงประมาณ 8 - 15 เมตร ลำต้นมีสีเทา มีใบเป็นใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับกัน มีใบย่อย 3 - 8 คู่ แผ่นใบรูปไข่หรือรูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนกว้างประมาณ 4 - 8 เซนติเมตร ยาว 7 - 15 เซนติเมตร เนื้อใบบางและค่อนข้างเหนียว มีหูใบขนาดเล็กและร่วงได้ง่าย ดอกออกเป็น ช่อตามกิ่งหรือซอกใบ 1 - 3 ช่อ ช่อดอกยาว 20 - 45 เซนติเมตร ช่อดอกมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ เป็นแผ่นบางๆ กลีบดอกมี 5 กลีบ มีสีเหลืองสด ปลายมนเห็นเส้นลายชัดเจน มีเกสรตัวผู้ 10 อัน ดอกมีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ผลเป็นฝักรูปทรงกระบอก ยาว 20 - 60 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5 - 2.5 เซนติเมตร ฝักอ่อนมีสีเขียว ฝักแก่มีสีดำ เปลือกนอกบางและ แข็งเหมือนไม้ ภายในฝักมีผนังกันแบ่งเป็นช่อง ๆ แต่ละช่องจะมี 1 เมล็ด

แต่ละฝักมีเมล็ดประมาณ 40 - 60 เมล็ด เนื้อในฝักมีสีดำลักษณะเปียก เมล็ดมีสีน้ำตาลรูปรีและแบน

นิเวศวิทยา

ราชพฤกษ์มีถิ่นกำเนิดในแถบเขตร้อนของทวีปเอเชีย ขึ้นตามป่าเบญจพรรณทั่วไป ออกดอกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

องค์ประกอบทางเคมี

เนื้อของฝักราชพฤกษ์มีสารสำคัญได้แก่ anthraquinones ซึ่งมีหลายชนิด เช่น aloin, barbaloin, rhein และ sennosides A และ B สารเคมีเหล่านี้มีส่วนสำคัญของความเป็น สมุนไพรของพืชนี้

สรรพคุณทางยา

การแพทย์แผนโบราณได้นำทุกส่วนของต้นราชพฤกษ์ มาใช้ประโยชน์ทางด้านสมุนไพร ดังนี้

ใบ มีรสเมา ใช้เป็นยาระบาย ใช้รักษาโรคกลากเกลื้อน แก้ปวดตามข้อ แก้ลมพาดของกล้ามเนื้อใบหน้า แก้เส้นพิการ แก้โรคเกี่ยวกับสมอง

ดอก มีรสขม เบี้ยว รสเมา รสเย็น แก้ไข้ ใช้เป็นยาระบาย รักษาแผลเรื้อรัง ช่วยหล่อลื่นในลำไส้ รักษาโรคกระเพาะอาหาร

เมล็ด ใช้เป็นยาระบาย ทำให้อาเจียน ราก มีรสเมา รักษาโรคกลากเกลื้อน ระบายพิษไข้ แก้อาการเชื่องซึม แก้อาการหายใจขัด แก้ไข้ แก้โรคเกี่ยวกับหัวใจ และถุงน้ำดี เป็นยาระบายที่มีฤทธิ์ค่อนข้างแรง แต่ไม่มีผลข้างเคียง

ฝัก มีรสหวานอมเปรี้ยว มีกลิ่นเหม็นฉุน ใช้ขับเสมหะ ขับพยาธิ แก้ท้องผูกเรื้อรัง แก้ไข้มาลาเรีย แก้เด็กเป็นตาขมอย ดัน เปลือกต้นมีรสฝาด แก้โรคอุจจาระร่วง

ราชพฤกษ์กับความเชื่อ

สังคมไทยมีความเชื่อว่าราชพฤกษ์เป็นไม้ที่มีคุณค่าสูง เป็นไม้มงคลชนิดหนึ่งที่ใช้ในพิธีสำคัญต่างๆ เช่น พิธีวางศิลาฤกษ์ พิธีลงหลักเมือง คทาจอมพล ยอดธงชัยเฉลิมพลของทหาร เป็นต้น

ทำไมจึงเลือกดอกราชพฤกษ์เป็นดอกไม้ประจำชาติ

การเลือกดอกราชพฤกษ์เป็นดอกไม้ประจำชาติเป็นผลมาจากการที่กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตร ได้มีการประชุม เรื่อง กำหนดต้นไม้และสัตว์ประจำชาติ ครั้งที่ 2/2506 เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2506 และมีมติเป็นเอกฉันท์ให้กำหนด ต้นราชพฤกษ์ หรือคุณเป็นต้นไม้ประจำชาติ เนื่องจากเป็นต้นไม้พื้นเมือง ที่รู้จักกันแพร่หลาย สามารถขึ้นได้ทุกภาคในประเทศไทย มีอายุยืนนานและทนทาน ลำต้นมีทรวดทรงและพุ่มงาม มีดอกเหลือง

อวรามเต็มตัน ใช้ประโยชน์ได้มาก เช่น ฝักเป็นสมุนไพรที่มีค่ายิ่งในตำรับแพทย์แผนโบราณ และแก่นแข็งใช้ทำเสาเรือนได้ดีเป็นต้นไม้ที่เป็นสัญลักษณ์แห่งพุทธศาสนา มีประวัติเกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยเพราะเป็นไม้ที่มีชื่อเป็นมงคลนาม และอาหารฟัก แก่นไม้ราชพฤกษ์เคยใช้ในพิธีสำคัญ ๆ มาก่อน เช่น พิธีลงหลักเมือง ใช้เป็นเสาเอกในการก่อสร้างพระตำหนัก ทำคอกจอมพลและยอดธงชัยเฉลิมพลของกองทหาร นอกจากนี้สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้เคยเสนอโครงการส่งเสริมให้มีการปลูกต้นราชพฤกษ์ทั่วประเทศเมื่อ พ.ศ.2530 เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสที่ทรงเจริญ พระชนมพรรษา 5 รอบและคณะกรรมการอำนวยการปลูกต้นไม้แห่งชาติได้รับไปดำเนินการโดยเชิญชวนประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้มีการปลูกต้นราชพฤกษ์จำนวน 99,999 ต้นไปเรียบร้อยแล้ว อย่างไรก็ตามคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติได้มอบหมายให้กระทรวงการต่างประเทศ ได้พิจารณาว่ามีประเทศใดที่ใชวดอกราชพฤกษ์เป็นสัญลักษณ์ดอกไม้ประจำชาติหรือไม่ ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศได้มอบให้สถานทูตคณะทูตถาวรและสถานกงสุลใหญ่ไทยประจำต่างประเทศได้ตรวจสอบแล้วพบว่าไม่มีประเทศ หรือรัฐใดใชวดอกราชพฤกษ์เป็นดอกไม้ประจำชาติ

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติได้เสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบเรื่องการกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติ โดยให้"ดอกราชพฤกษ์" (คุณ) Ratchaphruek (*Cassia fistula* Linn.) เป็นดอกไม้ประจำชาติ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2544 เห็นชอบการกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติตามที่คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติเสนอและได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติไทย เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2544 โดยกำหนดให้ดอกไม้ประจำชาติ คือ "ดอกราชพฤกษ์" (คุณ) Ratchaphruek (*Cassia fistula* Linn.) และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนที่ 99 ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2544

2. ช้างไทย

ช้างเป็นสัตว์บกที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในด้านอนุกรมวิธาน (taxonomy) จัดอยู่ใน order Proboscidea family Elephantidae, genus Elephas จำแนกได้ 2 ชนิด(species) ได้แก่ *Elephas maximus* เป็นช้างเอเชีย และ *Loxodonta africana* เป็นช้างแอฟริกาในที่นี้จะกล่าวเฉพาะช้างเอเชีย เท่านั้น

ส่วนประกอบสำคัญของร่างกาย

1.งวง งวงเป็นส่วนงอกของช้าง มีความยาวถึงพื้น ไข่มุขและไข่มุขหรือลากสิ่งต่าง ๆ ใช้จับอาหารเข้าปาก ปลาย

งวงมีรูสองรู งวงไม่มีกระดูกแข็งอยู่ภายใน จึงมีลักษณะยืดหยุ่นได้ดี ทำให้งวงงอไปมาได้ นอกจากนี้ยังใช้งวงม้วนน้ำและพ่นน้ำได้ โดยจะใช้งวงดูดน้ำเข้าไปแล้วจึงพ่นเข้าสู่ปาก

2. งา งาซึ่งเป็นสิ่งที่สวยงามมาก จึงเป็นที่ต้องการของผู้พบเห็นทั่วไป ความจริงแล้วงาซึ่งก็คือฟันหน้าหรือเขี้ยวของช้าง งอกออกมาจากขากรรไกรบนข้างละอัน งาซึ่งมีสีขาวนวลจะเริ่มปรากฏให้เห็นเมื่อช้างมีอายุ 2-5 ปี ใช้เป็นอาวุธป้องกันตัว งาซึ่งที่สวยงามจะต้องมีความโค้ง เรียวสมนำเสมอจนเกือบเป็นรูปครึ่งวงกลม ข้างตัวผู้หรือช้างพลายจะมีงาเห็นได้ชัดเจน แต่ช้างพลายบางเชือกก็ไม่มีงาจึงเรียกว่าช้างสัดอ ส่วนช้างตัวเมียหรือช้างพังจะไม่มียาง แต่บางเชือกอาจมีงาสั้น ๆ ก็ได้ เรียกว่า ขนาย

งาช้างมี 2 ชนิด คือชนิดแรกคืองาปลี มีความยาวไม่มากนัก แต่มีขนาดใหญ่ มีขนาดเส้นรอบวงมากกว่า 15 นิ้ว ขึ้นไป ส่วนอีกชนิดคืองาเครือหรืองาหวาย เป็นงาที่ยาวรี มีขนาดเส้นรอบวงน้อยกว่า 14 นิ้ว

3.นัยน์ตา ช้างมีนัยน์ตาลึกมาก แต่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ดีและเห็นได้ในระยะไกล ๆ

4.ใบหู มีลักษณะเป็นแผ่นใหญ่คล้ายพัด โบกไปมาอยู่เสมอ เมื่อกางใบหูออกจะได้ยินเสียงจากที่ไกล ๆ ได้ดี ช้างที่มีอายุมากจะมีใบหูม้วนลงมาและขอบล่างของใบหูมักเว้าแหว่ง จึงมีการนำกรงว่าแหว่งของใบหูมาคาดคะเนอายุของช้าง กล่าวคือ ช้างที่มีใบหูเว้าแหว่งมากจะมีอายุมากกว่าช้างที่มีใบหูเว้าแหว่งน้อยกว่า

5. หาง มีลักษณะกลมยาวเรียวไปถึงเซ้า ที่ปลายมีเส้นขนขนาดใหญ่สีดำยาวประมาณ 4 - 6 นิ้ว เรียงเป็นสองแถวตลอดความยาวของหาง ประมาณ 6 - 7 นิ้ว

6. เท้า ช้างมีพื้นเท้าที่อ่อนนุ่ม เมื่อเดินจึงมักไม่มีเสียง มีนิ้วเท้าค่อนข้างสั้นจึงเห็นแต่อุ้งเท้าที่นิ้วเท้าจะมีเล็บโผล่ออกมาให้เห็นเป็นบางเล็บ เท้าหน้ามีเล็บเท้าข้างละ 5 เล็บ เท้าหลังมีเล็บเท้าข้างละ 4 เล็บ จึงมีเล็บทั้งสิ้น 18 เล็บ

ธรรมชาติของช้าง

ช้างชอบอากาศเย็น จึงพบอยู่ตามพุ่มไม้หรือแหล่งน้ำ ไม่ชอบแดดจัด ช้างมักชอบอาบน้ำบ่อย ลอยคออยู่ในน้ำได้เป็นเวลานานและว่ายน้ำได้ดีมาก ถ้าหากอยู่ในสภาพแดดร้อนจัด ช้างจะหลบอยู่ใต้พุ่มไม้หรือใช้งวงสไลด์กลิ้งในปากเพื่อลดน้ำออกจากกระเพาะ แล้วพ่นน้ำไปตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเพื่อให้ความเย็นเปียกขึ้น น้ำที่ดูดออกจากกระเพาะจะไม่มีการกลืนเพราะช้างเป็นสัตว์ที่สะอาด ไม่มีการกลืนตัว อาหารของช้างเป็นพืชต่าง ๆ ช้างแต่ละตัวจะกินอาหารวันละประมาณ 250 กิโลกรัม การสืบพันธุ์จะเริ่มตั้งแต่ช้างเพศเมียมีอายุ 15-16 ปี ขึ้นไป โดยช้างจะอยู่ในภาวะตกมัน (ช่วงเวลากการผสมพันธุ์) ช้างเพศผู้ และเพศเมียเมื่อเจริญเติบโตเต็มที่ (มีอายุระหว่าง 20 - 40 ปี) จะมีอาการ

ตกมันปีละครั้งและเกิดได้ทุกฤดูกาล ส่วนช้างที่ไม่มีอาการตกมันมักจะเป็นช้างที่อ่อนแอหรือเป็นโรค ตลอดช่วงอายุขัยของช้างเพศเมียจะมีลูกได้ 3 - 4 เชือก ตามปกติตกลูกได้ครั้งละ 1 เชือกและมีลูกห่างกันประมาณ 3 ปี มีช่วงการตั้งท้องประมาณ 21 - 22 เดือน

ช้างเผือกและช้างสำคัญ

ช้างเผือกเป็นช้างที่มีลักษณะดีเด่นหลายประการ มีพบได้ยาก ถ้าหากพบในยุคนสมัยใดก็จะถือเป็นบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชบัญญัติสำหรับการรักษาช้างป่า พุทธศักราช 2464 ขึ้นใช้ โดยกำหนดให้ช้างป่าเป็นของหลวงสำหรับแผ่นดิน ผู้ใดจะจับไปใช้สอยจะต้องขออนุญาตจากทางราชการพระราชบัญญัตินี้จึงมุ่งหมายที่จะช่วยป้องกันอันตราย แก่ช้างป่าและบำรุงพันธุ์ช้างป่าให้เจริญขึ้นด้วย

ในพระราชบัญญัตินี้ตามมาตรา 4 ได้กำหนดลักษณะพิเศษของช้างไว้ 3 ชนิด ดังนี้

1. ช้างสำคัญ มีลักษณะ 7 ประการ ได้แก่ ตาสีขาว เพดานในปากสีขาว เล็บสีขาว ขนสีขาว ฟันหนึ่งสีขาว หรือสีชมพูแดงคล้ายหม้อใหม่ ขนหางสีขาว อันทโคตขาวหรือ สีคล้ายหม้อใหม่

2. ช้างสีประหลาด เป็นช้างที่มีมงคลลักษณะ อย่างใดอย่างหนึ่งใน 7 ประการที่กำหนดไว้ในช้างสำคัญ

3. ช้างเนียม เป็นช้างที่มีลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ ฟันหนึ่งดำ งา มีลักษณะดังรูปปลีกล้วย เล็บดำ

ในมาตรา 32 ของพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้ผู้มีช้างสำคัญ ช้างสีประหลาดหรือช้างเนียม โดยเหตุที่ตนจับได้ หรือโดยแม่ช้างของตนตกลูกออกมา หรือโดยเหตุอย่างหนึ่ง อย่างใด กิตติ จะต้องนำขึ้นทูลเกล้าถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และจะได้พระราชทานบำเหน็จให้ตามสมควร แต่ถ้าหากผู้ใดมีช้างสำคัญ ช้างสีประหลาดหรือช้างเนียมแล้วปล่อยเสียหรือปิดบังซ่อนเร้นเอาไว้ ไม่นำขึ้นถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 500 บาท แต่โทษนี้ไม่ลบล้างการที่ช้างนั้นต้องรับเป็นของหลวง

จากพระราชบัญญัตินี้จะไม่มีการกล่าวถึงช้างเผือกเลย แต่สังคมไทยจะคุ้นเคยกับคำว่า "ช้างเผือก" เพราะมีปรากฏในประวัติศาสตร์ของชาติไทยมาเป็นเวลานานแล้ว ในความเป็นจริง ช้างเผือกหรือช้างสำคัญมี 3 ชนิดดังกล่าวแล้ว สังคมไทยเชื่อกันว่าช้างเผือกที่เกิดขึ้นเป็นเพราะพระบารมีของพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น ถ้าในสมัยพระมหากษัตริย์ใด มีพบช้างเผือกเป็นจำนวนมากก็จะถือว่ามิพระบารมีที่ยิ่งใหญ่ เป็นมงคลกับบ้านเมืองจะทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขของแผ่นดิน

ช้างกับสังคมไทย

สังคมไทยได้ใช้ประโยชน์จากช้างมาเป็นเวลานาน ที่สำคัญได้แก่ การคมนาคมขนส่ง อุตสาหกรรมทำไม้ ใช้ในการทำสงครามและใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ การทำสงครามในอดีตได้ใช้ช้างเป็นยุทธปัจจัยของกองทัพในการทำยุทธหัตถี ช้างที่มีความกล้าหาญ มีความฉลาดและยุทธวิธีสูงจะทำให้แม่ทัพ สามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้อย่างเด็ดขาด จึงนับได้ว่าช้างมีบุญคุณต่อสังคมไทยอย่างมาก ทำให้มีรูปช้างปรากฏอยู่ทั่วไปในวัตถุสำคัญ ๆ ของชาติมาโดยตลอด

ทำไมจึงเลือกช้างไทยเป็นสัตว์ประจำชาติ

การเลือกช้างไทยเป็นสัตว์ประจำชาติเป็นผลมาจากการประชุมของกรมป่าไม้ เรื่องกำหนดต้นไม้และสัตว์ประจำชาติ ครั้งที่ 2/2506 เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2506 เช่นกัน ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้กำหนดช้างเผือกเป็นสัตว์ประจำชาติ เพราะช้างเผือกเป็นสัตว์ที่มีประวัติเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และประเพณีของไทยเป็นสัตว์ที่รู้จักกันแพร่หลายและมีอายุยืนนาน ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2541 ที่กำหนดให้วันที่ 13 มีนาคมเป็นวันช้างไทย โดยมีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2541 เพื่อเป็นที่ทราบทั่วกัน นอกจากนี้คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติได้มอบหมายให้กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ได้พิจารณาว่า การใช้คำว่า "ช้างไทย" เป็นภาษาอังกฤษว่า "Chang Thai" กับ "Thai Elephant" นั้น การสื่อความหมายให้คนทั่วไป ว่าเป็นสัญลักษณ์ของ ช้างไทยในความเป็นสากลนั้นควรจะใช้อย่างไรเพื่อแสดงให้เห็นชัดเจน ว่าเป็นสัญลักษณ์ของประเทศไทย ซึ่งกระทรวงต่างประเทศได้พิจารณา แล้วแจ้งว่า การใช้คำว่า "ช้างไทย" เป็นภาษาอังกฤษ เห็นสมควร ใช้คำว่า "Thai Elephant" เนื่องจากการสื่อความหมาย ในภาษาอังกฤษที่ชัดเจน

ต่อมาคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้เสนอข้อมูลดังกล่าว ให้คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบเรื่องการทำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติ โดยให้ "ช้างไทย" Chang Thai (Elephant หรือ Elephas maximus) เป็นสัตว์ประจำชาติ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2544 เห็นชอบการกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติไทยตามที่คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติเสนอและได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติไทย เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2544 โดยกำหนดให้สัตว์ประจำชาติไทย คือ "ช้างไทย" Chang Thai (Elephant หรือ Elephas maximus) และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนที่ 99 ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2544

3. ศาลาไทย

ศาลาเป็นสิ่งที่ปลูกสร้างประเภทหนึ่งที่มีรูปแบบเป็นไปตามความนิยมด้านสถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณี ศาลาโดยมากมักสร้างด้วยไม้มีทั้งชนิดที่เป็นศาลาโถงกับศาลาที่มีฝาผนัง ใช้ประโยชน์ในการเป็นที่พักชั่วคราวหรือเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง

ศาลามีความคุ้นเคยกับสังคมไทยมาเป็นเวลานาน แล้วโดยในสมัยพุทธชนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัยได้ให้มีการสร้างศาลาขึ้นในกลางสวนไม้ตาล เมื่อ พ.ศ.1835 ส่วนมากจะเป็นศาลาที่สร้างขึ้นเป็นถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาสำหรับเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหรือที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีความนิยมสร้างศาลากันมาก ศาลาที่มีชื่อและเป็นที่รู้จักกันดีในปัจจุบัน ได้แก่ ศาลาพระมงคลบพิตร เป็นที่ประดิษฐานพระมงคลบพิตรซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของกรุงศรีอยุธยาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็ยังคงนิยมสร้างศาลาเช่นกันเพราะเห็นความสำคัญ และประโยชน์ที่ได้รับจากศาลาดังกล่าวเช่น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้โปรดให้มีการสถาปนาวัดโพธารามขึ้นใหม่แล้วพระราชทานนามว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และในวัดแห่งนี้ก็มีการสร้างศาลาขึ้นตามประเพณีนิยมด้วยส่วนในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังคงมีประเพณีนิยมในการสร้างศาลาอยู่ เช่นกัน ทำให้ศาลาเป็นสิ่งที่ปลูกสร้างถาวรที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณีคู่กับสังคมไทยตลอดมาและเรียกกันว่า ศาลาไทย

ทำไมจึงเลือกศาลาไทยเป็นสถาปัตยกรรมแห่งชาติ การเลือกศาลาไทยเป็นสถาปัตยกรรมแห่งชาติ เนื่องจากศาลาไทยเป็นสถาปัตยกรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาของไทย และมีความสง่างามที่โดดเด่น จากสถาปัตยกรรมของชาติอื่น และเพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทยตลอดจนส่งเสริมให้ชาวต่างชาติได้มีโอกาสชื่นชมศาลาไทย

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติได้เสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบเรื่องการกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติโดยให้ "ศาลาไทย" Sala Thai (Pavilion) เป็นสถาปัตยกรรมประจำชาติซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อ วันที่ 2 ตุลาคม 2544 เห็นชอบการกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติไทยตามที่คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติเสนอและได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติไทย เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2544 โดยกำหนดให้สถาปัตยกรรมประจำชาติ คือ "ศาลาไทย" Sala Thai (Pavilion) และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนที่ 99 ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2544

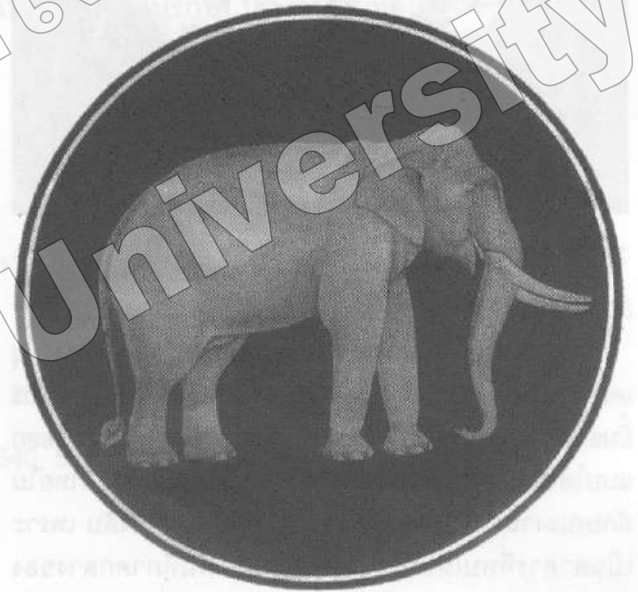
ต่อมาคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติได้นำสัญลักษณ์ประจำชาติไทยไปดำเนินการให้มีการจัดทำภาพสัญลักษณ์ประจำชาติไทย ดังนี้

1. ช้างไทย

สถาบันศิลปกรรม กรมศิลปากรได้รับมอบหมาย ให้ออกแบบภาพของช้างไทย โดยมีข้อกำหนดว่า เป็นช้างเผือก ขาก้าวเดินแบบธงชาติ ลักษณะของช้างที่จะต้องมี รูปร่างใหญ่โต แข็งแรง ศีรษะโต แก้มเต็ม หน้าผากกว้าง ดวงตาแจ่มใส ขาแข็งแรง เต็มไปด้วยกล้ามเนื้อลักษณะของหลังเช่นนี้เรียกว่า "แป ก้านกล้วย" เวลายืนศีรษะจะเชิดขึ้น มองดูสง่า ช้างงาต้องมีงาใหญ่และแข็งแรงและยืนขนานคู่กัน ไม่เชิดไม่ห่างจากกันมากเกินไปลักษณะของขาใบหูควรเรียบไม่ฉีกขาด เล็บเท้าต้องมีเหงื่อซึมออกมาจาก โคนเล็บ หางช้างยาวจนบัดดินไม่ตี หางสั้นเกินไปจนเลยข้อกลาง ขาหลังไม่ดีหรือหางงอเป็นข้อไม่ดี

ช้างมงคลมีลักษณะอวัญเป็นมงคล 7 ประการ ของช้างสำคัญซึ่งมีสีขาวหรือเรียกว่า "ช้างเผือก" คือ ตาสีขาว เพดานในปากขาว เล็บสีขาว ขนสีขาว พื้นหลังสีขาวหรือสีชมพู แดงคล้ายสีหน้าใหม่ ขนหางยาว ถันทโกศขาวหรือสีคล้ายหม้อใหม่

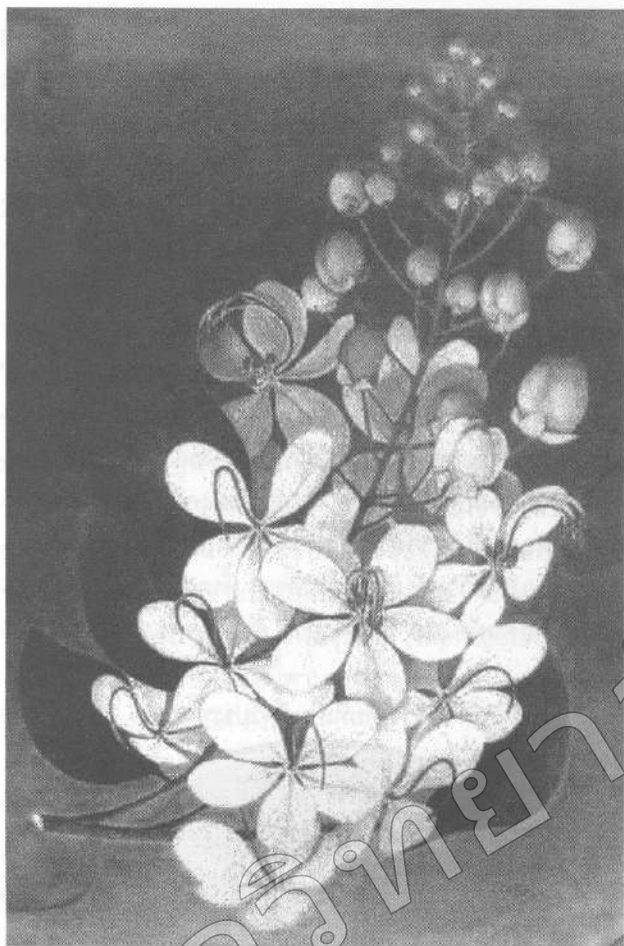
สำหรับภาพช้างไทยที่เป็นสัตว์ประจำชาติ ดังรูปที่ 1

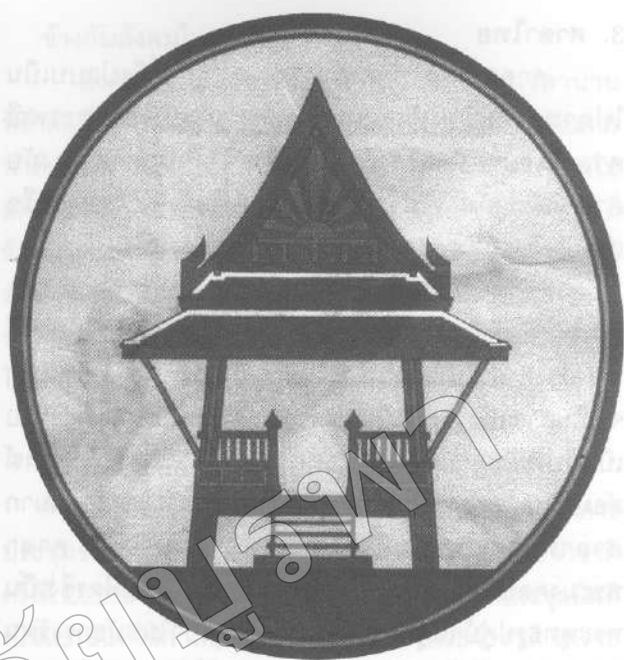
รูปที่ 1 ภาพช้างไทยที่เป็นสัตว์ประจำชาติ

2. ดอกราชพฤกษ์

ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ (นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี) ได้เห็นชอบให้จัดจ้างนายสวสดี พูลสวัสดิ์และคณะเป็นผู้เชี่ยวชาญจัดทำภาพดอกราชพฤกษ์ ซึ่งผู้ออกแบบได้ให้แนวคิดการออกแบบว่าดอกราชพฤกษ์ข้อได้ออกแบบเป็นภาพสีดอกช่อแสดงให้เห็นลักษณะของดอกช่อที่ชัดเจนมีทั้งดอกตูม ดอกบาน เกสรร่วงบ้างในบางดอก ตามกาลเวลาของดอกที่เป็นจริงตามธรรมชาติที่ดอกบานไม่พร้อมกัน โดยเริ่มบานตั้งแต่ดอกแรกของช่อไปจนสุดปลายช่อดอกมีใบแสดงให้เห็นบ้างเล็กน้อยผู้ออกแบบเลือกช่อที่เห็นดอกเด่นชัด ไม่มีดอกมากเกินไป เพราะเมื่อถ่ายภาพเล็กลงแล้วผู้พบเห็นสามารถเข้าใจความหมายได้ ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 ดอกกรรพธฤกษ์ที่เป็นดอกไม้ประจำชาติ

รูปที่ 3 ศาลาไทยที่เป็นสถาปัตยกรรมประจำชาติ

ก็จะเป็นที่พักหลบร้อนหลบฝนของ ผู้เดินทางสัญจร ผ่านไปมา อีกด้วย ด้วยเหตุนี้ "ศาลาไทย" จึงนับเป็นรูปสัญลักษณ์ที่แสดง ถึงความมีไมตรีจิตและความปรารถนาดีอย่างจริงใจต่อผู้อื่นด้วย

สำหรับการเลือกใช้นั้น วัสดุหลักซึ่งเป็นโครงสร้าง ของเรือน ได้แก่ ไม้ จึงแสดงด้วยสีน้ำตาล ส่วนหลังคามุงด้วย กระเบื้องดินเผา จึงแสดงด้วยสีน้ำตาลส้มแบบดินเผา และมี ส่วนปูนหลบกระเบื้องเป็นปูนปั้นทาสีขาว ส่วนรูปศาลาไทย จะตั้งอยู่บนพื้นที่สีเขียว แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ และความ เป็นประเทศเกษตรกรรมของชาวไทย ส่วนฉากหลังเป็น สีฟ้า แสดงถึงท้องฟ้าที่สดใสของประเทศไทยอันเป็นประเทศใน เขตร้อน สีของท้องฟ้าที่สดใสจึงแสดงถึงความสดชื่นเบิกบาน สำหรับภาพศาลาไทยที่เป็นสถาปัตยกรรมประจำชาติ ดังรูปที่ 3

ภายหลังจากการทำภาพสัญลักษณ์ของชาติเสร็จ เรียบร้อยและได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการเอกลักษณ์ ของชาติแล้ว ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้นำเสนอ คณะรัฐมนตรีเพื่อทราบต่อไปและคณะรัฐมนตรี ได้รับทราบ แล้ว เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2548 และได้แจ้งให้ ส่วนราชการและ สาธารณชนได้ทราบทั่วกันแล้ว นับตั้งแต่บัดนั้นคนไทยทั้งประเทศได้ มีสัญลักษณ์ประจำชาติไทยอย่างสมบูรณ์แล้ว จึงเป็นสิ่งที่ ชาวไทยทุกคนควรจะได้รับทราบ และนำไปใช้ประโยชน์เพื่อ เป็นการส่งเสริมสัญลักษณ์ประจำชาติและส่งเสริมภาพลักษณ์ ประเทศไทยให้แพร่หลายต่อไป

3 ศาลาไทย

ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ (นายจิณณ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี) ได้เห็นชอบให้จัดจ้างนายพงศกร ยิ้มสวัสดิ์ และคณะเป็นผู้เชี่ยวชาญ จัดทำภาพศาลาไทย ผู้ออก แบบได้ให้แนวคิดในการออกแบบว่าได้เลือกใช้รูปศาลาไทยใน ลักษณะงานสถาปัตยกรรมไทยประเภทเรือนเครื่องสับ เพราะ เป็นอาคารที่พบเห็นได้ทั่วไปโดยเฉพาะพื้นที่ภาคกลางของ ประเทศ เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมประจำชาติที่แสดงให้เห็นถึง ลักษณะของเรือนที่พำนักอาศัยของคนไทยมาแต่เดิม ด้วย ลักษณะเด่น ของหลังคาทรงจั่วและตัวเหงา ของปลายของ ป้านลมที่มีเส้นสายอ่อนช้อยทำให้รูปแบบของสถาปัตยกรรม ไทยประเภทเรือนเครื่องสับมีความสง่างามและเป็นเอกลักษณ์ของ ชาติไทยได้เป็นอย่างดีเรือนเครื่องสับที่นำมาใช้งานเป็นศาลา ไทยมีประโยชน์ใช้สอยเพิ่มเติมเข้ามาอีกโดยหากเป็นศาลาที่ ตั้งอยู่นอกชานเรือนหรือในสวนก็มักจะเป็นศาลาที่พำนักผ่อนหย่อน ใจหรือหากเป็นศาลาที่มีผู้มีจิตศรัทธาสร้างไว้ตามเส้นทางสัญจร

บรรณานุกรม

1. แก้ว มกรา (นามแฝง) สัญลักษณ์ประจำชาติไทย **ธรรมลีลา** 5 (52) : มีนาคม 2548 หน้า 20 - 21
2. จุลทรรศน์ พยาขรานนท์ ศาลา **โลกประวัติศาสตร์** 2 (4) : ตุลาคม - ธันวาคม 2539 หน้า 43 - 48
3. ชยันต์ พิเชียรสุนทร แม้นมาศ ขวดีและวิเชียร จีรวงศ์ คุณกับราชพฤกษ์ ชิวจิต 3(62) : พฤษภาคม 2544 หน้า 72 - 73
4. ดวงรัตน์ เขียวชาญทิพย์ คุณ สมุนไพรให้คุณค่า **ชีวจิต** 2 (36) : เมษายน 2543 หน้า 85
5. นายกรัฐมนตรี, สำนัก ด่วนมากที่ นร 0108/202 เรื่อง ภาพสัญลักษณ์ประจำชาติไทย ลงวันที่ 21 มกราคม 2548
6. ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงาน สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ด่วนมาก ที่ นร 0108/130 เรื่อง ภาพสัญลักษณ์ประจำชาติไทย ลงวันที่ 21 มกราคม 2548
7. มัทนา ศรีกระจำจาง **ข้างป่าเอเชียในประเทศไทยและแนวทางการอนุรักษ์** บริษัทสยามทองกิจ จำกัด 2547, 32 หน้า
8. **ราชกิจจานุเบกษา** ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติไทย เล่ม 118 ตอนที่ 99ง วันที่ 11 ธันวาคม 2544
9. เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สำนัก ด่วนที่สุด ที่ นร 0504/ว17 เรื่อง ภาพสัญลักษณ์ประจำชาติไทย ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2548
10. ดิยะดา ทองมิตร **ศาลา** ศรีบุญอุทิศสหกรณ์การพิมพ์ 2541, 158 หน้า
11. สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ **ข้างไทย** สำนักพิมพ์มติชน 2540, 398 หน้า